

ÖREBRO

Örebro stadsarkiv

Arkivförteckning

Örebro Läns Naturskyddsförening.

Örebro Läns Naturskyddsförening (FO:046)

Verksamhetstid 1924 - , handlingarna omfattar tiden 1924 - 2004

Bildande

Länets hushållningssällskap spelade huvudrollen vid bildandet av Naturskyddsföreningen, vilket skedde vid ett allmänt möte på Stora Hotellet den 1 december 1924. Detta möte öppnades av landshövdingen K. J. Bergström, som hälsade mötesdeltagarna välkomna. Efter ett föredrag av professor Sernander, utsågs Bergström av deltagarna till föreningens ordförande. Därefter beslöt mötet om bildande av en naturskyddsförening, som skulle omfatta hela Örebro län och bära namnet "Örebro Läns Naturskyddsförening". Stadgar för Örebro Läns Naturskyddsförening antogs av deltagarna vid detta möte.

Utveckling

Örebro Läns Naturskyddsförening var år 1948 den största av alla naturskydds- och biologiska föreningar i landet, om man bortser från riksföreningen Svenska Naturskyddsföreningen. Det var på föreningens initiativ som de flesta fridlysningsarna i länet kom till. Den svarade också ofta för kostnaderna. Föreningens tjänstemän var instruerade att i sin tjänsteutövning beakta och ta vederbörlig hänsyn till naturskyddets krav.

År 1924-1925 hade föreningen cirka 450 medlemmar. Medlemsantalet utgjorde år 1935-1936 omkring 900. År 1949 nådde medlemsantalet den "magiska" siffran 1000. På 1950-talet minskade medlemsantalet, så för år 1957 hade föreningen cirka 550 medlemmar.

Den 17 januari 1952 anslöt föreningen sig som ständig medlem till Svenska Naturskyddsföreningen. Då kunde föreningen erhålla årsboken samt sex häften av "Sveriges Natur". Föreningen erhöll dessutom rösträtt med tio röster på Svenska Naturskyddsföreningens årsmöte. Sedan 1953 har föreningens verksamhet blivit alltmer begränsad. Föreningen blev en remissinstans för myndigheter och föreningar samt blev ett rådgivande organ i naturvårdsfrågor i allmänhet. Anledningen till förändringen av verksamheten var att år 1952 tillkom en ny naturskyddslag och samma år bildades på initiativ av länsstyrelsen ett naturskyddsråd, som satte igång en omfattande inventering av länets natur.

Domänverket, länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna hade under 1950-talet i stor utsträckning övertagit kostnader, tillsyn och ansvar för en betydande del av de uppgifter och intresseområden som tidigare bevakats av naturskyddsföreningar. Med anledning av 1950-talets utveckling beslöt man år 1960 utarbeta nya stadgar för föreningen som då hade 230 medlemmar. Den 19 maj 1962 antogs nya stadgar för föreningen.

Efter rekonstruktionen år 1960 blev landskapsvården föreningens centrala arbetsuppgift. Den nya synen på föreningens verksamhet ledde till ett intensivt samarbete med hembygdsförbundet och skogsvårdsstyrelsen. De biologiska intressen, som tidigare stått i centrum för föreningens verksamhet, övertogs i stor utsträckning av de biologiska föreningarna. Föreningens intresse riktade sig därmed huvudsakligen mot naturlandskapet. Den landskapsvård föreningen fick som arbetsuppgift grundade sig på såväl kulturella som estetiska aspekter. Naturskyddsföreningens intressesfär inbegrep därför även vården av skogarna.

År 1974 var medlemsantalet nere i 45 stycken. Under samma år samlade föreningen ihop sina handlingar och en uppteckning av dessa pågick. Handlingarna förvarades då på skogsvårdsstyrelsens kansli. Under 1974 hade föreningens styrelse haft sammanträde tre gånger. Föreningen hade dock legat nere mellan åren 1967 och 1973. Anledningen var att ett naturvårdsförbund hade bildats i länet varför föreningen inte längre fungerade som remissorgan i fridlysningsärenden med mera.

Örebro Läns Naturskyddsförening (FO:046)

Verksamhet

Föreningen anordnade föredrag på olika platser i länet, t.ex. i skolor eller hos andra föreningar, delvis i samarbete med Örebro Läns Föreläsningförbund. Föreningen lämnade ibland även bidrag för ett antal föreläsningar med ämnen som främjade föreningens syften. Vid föreningsmöten hölls föredrag eller också visades filmbilder. Dessutom anordnade föreningen botaniska, zoologiska, geologiska och svampexkursioner, främst under somrarna, till olika platser i länet.

Naturskyddsföreningen hade alltifrån sin tillkomst 1924 nedlagt mycket arbete på inventering av länets natur t.ex. skogar, ängar, hedar, sjöar, kärr, mossar och fågelarter. På 1940-talet började föreningen intressera sig för fågellivet bland träden, eftersom man ansåg att lövavverkningen hotade fågellivet. I naturskyddande syfte hade ett flertal lövängar och ekbackar samt ett stort antal mindre grupper av ädla lövträd och över 200 stora ekar förvärvat. Bland de mest kända var ekbeståndet vid Nalaviberg i Viby socken samt ekbacken i Ekeby-Almby, som 1945 respektive 1946 förvärvades av föreningen och Örebro stad samt sköttes gemensamt av föreningen och Örebro stads planteringsnämnd.

Föreningen emottog också donationer av privatpersoner i form av pengar eller naturmark. Föreningen hade, för att väcka och underhålla intresse för naturen, utgett sex rikt illustrerade årgångar av sin årsskrift, med uppsatser av ett stort antal sakkunniga författare. Syftet med dessa böcker var att sprida upplysning och ge prov på vad länet hade att uppvisa av naturskönhet, av rikt fågelliv och märkliga naturminnen. Denna årsskrift utkom 1930, 1932, 1936, 1940, 1943 och 1955.

Naturskydd och fridlysningar

Föreningens syfte var att främja intresset för naturskydd samt att försöka skydda naturområden och naturföremål på grundval av lagarna om naturminnesmärkens fredande samt om nationalparker. Därför lät föreningen göra undersökningar av länets natur. De olika naturföremål som föreningen sökte få skyddade, kunde vara grottbildningar, jättegrytor, slipade berghällar och andra märkliga bergformationer, större flyttblock, märkliga och sällsynta träd eller trädgrupper, bestånd av sällsynta örter och dylikt.

Föreningen försökte dessutom få behålla olika orörda naturtyper, såsom urskogsområden, mossar och kärr, lövängar, hedar, rullstensåsar och dylikt. Föreningen tog initiativ till de flesta fridlysningarna i länet, t.ex. det år 1926 fridlysta fågelområdet vid innersta delen av Hemfjärden. Ett hundratal fridlysta områden förvaltades av föreningen, bland dessa kan nämnas främst Tjälvesta ängar samt Herrfallsäng i Hallsbergs socken. Den sistnämnda ängen tillhörde sedan 1950 Svenska Skifferolje AB, sköttes och vårdades sedan 1925 av föreningen och var sedan 1934 fridlyst.

Dessutom vårdade föreningen många fridlysta enstaka jätteträd, t.ex. Sveriges största en i Råå, Hammars socken, Sveriges näst största lind, också i Råå, och länets största ek, den så kallade Klockeken vid Irvingsholm i Tysslinge socken. Vidare skyddade föreningen fridlysta geologiska naturföremål, speciellt jätteflyttblock, såsom Älgstenen i Hovsta socken och Ulvgrytestenarna i Täby socken invid Örebro-Karlskogavägen.

Leverans och avtal

Leveranser 4/81 och 2004-096.

Avtal skrevs med Stadsarkivet 2004-04-28. Arkivhandlingarna utgör en gåva till Örebro stadsarkiv. Den av stadsarkivet övertagna äganderätten med full besittningsrätt innebär att ansvaret åligger stadsarkivet när det gäller förvaring, tillgänglighet och publicering. Fotografiskt material överlättes med full förfoganderätt till Örebro stadsarkiv.

Örebro Läns Naturskyddsförening (FO:046)

Källor: Stadgar från 1924-12-01, stadgar från 1962-05-19, Ortnamnsförteckning till serie F 1

Arkivet ordnat och förtecknat av Carl Magnus Lindgren, april 1984.

Revidering gjord av Henrik Svensson, maj 2004.

Tillägg 2011-08-26 Marie Esplund-Lynn

Örebro Läns Naturskyddsförening (FO:046)

- A**   **Protokoll**
  - A1   Protokoll och årsberättelser

  - D**   **Register och liggare**
  - D1   Medlemsregister
  - D2   Övriga register
  - D3   Register över fotografier och negativ

  - E**   **Inkomna handlingar**
  - E1   Inkomna skrivelser

  - F**   **Ämnesordnade handlingar**
  - F1   Ämnesordnade handlingar

  - G**   **Räkenskaper**
  - G1   Räkenskaper

  - K**   **Fotografier**
  - K1   Fotografier
  - K2   Negativ
  - K3   Diabilder

  - L**   **Trycksaker**
  - L1   Pressklipp

  - Ö**   **Övriga handlingar**
  - Ö1   Trycksaker
-

Serierubrik		Seriesignum
Protokoll och årsberättelser		A1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
-	1924-1953	Ingår i volym A1:1. Inbunden. Styrelseprotokoll och årsmötesprotokoll 1/12 1924 - 29/4 1953.
1	1924-1975	<ul style="list-style-type: none"> - Årsberättelser 1924 - 1963, 1974. - Föredragningslistor 1938 - 1941, 1943 - 1950, 1952 - 1953, 1960, 1962 - 1963, 1975. - Styrelseprotokoll 1960, årsmötesprotokoll 1962. - Kommittéprotokoll angående anslutning till Svenska Naturskyddsföreningen och om tillsättande av en intendent/inspektörsbefattning, 8/12 1951. <p>Häri även styrelseprotokoll och årsmötesprotokoll 1924 - 1953.</p>
2	1977-2004	<p>Årsmötesprotokoll.</p> <p>Häri även "80 år med Örebro Läns Naturskyddsförening", serie F1.</p>

Serierubrik		Seriesignum
Medlemsregister		D1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1925-1975	<ul style="list-style-type: none"> - 1925 - 1929, häfte - 1925 - 1929, inbunden - 1930 - 1936, inbunden - 1930 - 1939, inbunden - 1975, även utan år, akt <p>Häri även övriga register (serie D2) 1925 - 1960.</p>

Serierubrik		Seriesignum
Övriga register		D2
Serieanmärkning		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
-	1925-1960	<p>Ingår i volym D1:1.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Förteckning över antalet medlemmar i föreningen, årsvis 1925-1957. Förteckning över skolor som erhållit årsboken 1955. Förteckning över naturminnen i Örebro län, utan år. - Förteckning över jätteträd 28/10 1940. - Listor över styrelseledamöter (revisorer, revisorsuppleanter), 1960, utan år.

Serierubrik		Seriesignum
Register över fotografier och negativ		D3
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong. Register till både serie K1 och serie K2. Serien placerad i bildavdelningens pappersdepå.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1920-1950	Nr 1 - 201

Serierubrik		Seriesignum
Inkomna skrivelser		E1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1917-1976	<ul style="list-style-type: none"> - Korrespondens 1917, 1923 - 1930, 1932 - 1952. - Korrespondens 1953 - 1976 (med luckor). - Revisionsberättelser 1925 - 1962, 1964, 1967 - 1974.

Serierubrik		Seriesignum
Ämnesordnade handlingar		F1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
-	2004	Ingår i volym A1:2. "80 år med Örebro läns Naturskyddsförening".
1	1915-1965	<ul style="list-style-type: none"> - Uppteckningar angående träd, jättegrytor och källor från Glanshammar, Hackvad, Hidinge, Kumla och Laxå, 1912, 1926 - 1927. - Handlingar rörande natur, djur, fåglar, kärr, stenblock, träd och ängar, 1915 - 1965 (se ortnamnsförteckning till serie F 1, bilaga 3). - Handlingar angående fridlysningar 1926, 1928, 1933 - 1935, 1937, 1939 - 1950. - Stadgar för föreningen 1/12 1924, 19/5 1962. - Handlingar rörande årsboken 1932, 1939. Innehåller ett par fotografier. - Koncept till "Elmerdalen. En gömd idyll i Tiveden" av Ernfrid Tjörne, Askersund 11/1 1935. Med skisser. - Handlingar rörande fastigheten Lekhyttan, 1941 - 1943. - Kåseri om årstiderna av S. Schiöler, 1950. - Kontrollkort för plusträd, 1952/1953. - Medlemsbevis, utan år. <p>Häri även pressklipp (serie L1) 1923 - 1925, 1927, 1935, 1950, 1959 - 1960.</p>

Serierubrik		Seriesignum
Räkenskaper		G1
Serieanmärkning		
Serien i band.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1925-1943	Kapitalbok
2	1944-1960	Huvudbok
3	1960-1973	Kassabok

Serierubrik		Seriesignum
Fotografier		K1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong. Register se volym D3:1 och negativ i serie K2. Serien placerad i bildavdelningens pappersdepå.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1920-1950	Nr 1 - 30
2	1920-1950	Nr 31 - 50
3	1920-1950	Nr 51 - 100
4	1920-1950	Nr 101 - 155
5	1920-1950	Nr 156 - 187, 192 - 201

Serierubrik		Seriesignum
Negativ		K2
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong. Register se volym D1:1 och pappersbilder i serie K1. Serien placerad i bildavdelningens klimatarkiv.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1		Negativnummer 1, 4-9, 12-15, 17-24, 26-39, 45, 51-52, 54, 58, 61-62, 66-67, 69-75, 78, 85, 89, 97, 103-104, 110, 133, 154-155, 161, 168-169, 175, 179-180, 183-185, 187-191

Serierubrik		Seriesignum
Diabilder		K3
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong. Serien placerad i bildavdelningens klimatarkiv.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1		<p>Ask nr 1: (6 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klockljugens utbredning - Klockljugens europeiska utbredning - Myrlilja (<i>Narthecium ossifragum</i>) - Myrliljans utbredningsområde - Utbredning av Skvattran - Hasselns utbredning i Skandinavien nu samt under postarktiska värmetiden <p>Ask nr 2: (5 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sjönöten (<i>trapa natans</i>) - Fyndorter för sunfossila nötter av <i>Trapa natans</i> L - Fynd av fossil av <i>Trapa natan</i> <p>Ask nr 3: (5 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Löväng - Snår och öppna fläckar med <i>Casanium</i> - Norra Djurgården - Lövsångare, Kor, träd - Typisk ormgran nära Askers ålderdomshem <p>Ask nr 4: (6st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Idegransbuske. Lannafors - Rullstensås med enar, Skevesund, T - Approximans Linb.fil - <i>T. intercedens</i> Markl, T - <i>T.distinctum</i> Lindb.fil - Trädformig idegran, Garphyttan <p>Ask nr 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Havsörnsbo - Kungsörnsbo - Stenfalk på boet - Hassellund - Jättetall med nukrets 3,64 meter, Fäbouden - Människor vid en gärdesgård <p>Ask nr 6: (9 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ek från Hjälmaräs - Kärrhökarnas Kvismaren - Pilgrimsfalk vid boet - Klippig sjöstrand

Serierubrik		Seriesignum
Diabilder		K3
Volymnummer	Tid	Anmärkning
2		<ul style="list-style-type: none"> - Hage - Människor Ask nr 7: (4 st) - Träd - Människor Ask nr 8: (7 st) - Glada vid boet - Den stora gaffeltallen nära Katrineholm - Av skadeinsäkter hässjad skog - "Hällshytte brud", den fridlysta klotgranen vid Hällshyttan i Hidinge socken - Träd Ask nr 9: - Naturskyddsföreningen i Nalavibergs äng, Viby socken - Lind, vit- och gulsippor - Löväng med ril vårflora - Blommor - Buske Ask nr 10 (4 st) - Storspovens (<i>Numenius arquatus</i>) utbredning i Skandinavien med nugivning - Kärrhöksungar vid Tysslingesjön - Duvhök med ungar - Fågel Ask nr 11: (8 st) - Lövängsrest, Grythyttans socken - Fårtallen i Götlunda - Nalavibergs ekäng i Viby socken - 97 fridlysta ekar - Träd - Fågel Ask nr 12: (7 st) - Världens svinstock - Världens nötkreaturstock - Tillförseln länsvis av storboskap till Stockholms släktus 1928 - Världens fårstock - Herdeidyll från övre Messenska slätten - Mörka amerikanska svin - Uroxe (<i>Bos taurus urus</i>) - Efter en skiva av Griffith

Serierubrik		Seriesignum
Diabilder		K3
Volymnummer	Tid	Anmärkning
		<p>Ask nr 13: (7 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Den europeiska sötvattenålens utbredning - Framdelen av en 34 cm lång ålhane - Ålens senare larvutveckling - Yngel av en höstlekande sill - Silllägg avsatta på tång - Den norska vårsillens årsklasser 1907 - 1917 - Den bohusländska vintersillens åldersammansättning 1914 - 1918 <p>Ask nr 14: (8 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Te-plockerska i Japan - Te-plantage i Assam - Te-skörd i Shizmeka i Japan - Risets skördas i Java - Risodlingsbygd på terrasserade bergssluttningar i Luzon på Phillipinerna - Balinesen plöjer med hjälp av vattenbufflar <p>Ask nr 15: (2 st)</p> <p>Generalstabens kartor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Västindien - Sverige <p>Ask nr 16: (8 st)</p> <p>Generalstabens kartor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vegetationskarta över staten Sao Paulo - Centralamerika - Colombia - Afrika - Kaffeproduktionsfördelning på plantage- och infödningskaffe - Vegetationskarta över nordvästra Peru - Folktätheten och jordvärdet i Brasilien - Transport av kaffe på mula i Guatemala <p>Ask nr 17: (6 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karta över Fennoskandias kvartärgeologiska utvecklingshistoria - Litorinahavet ca 4500 f Kr - Naturbilder <p>Ask nr 18: (6 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forsakars vattenfall i Degeberga socken i Skåne - Domarringen vid Hammar i Askers socken - Fårtallen söder om Götlunda kyrka - Gullvivor i lövängen

Serierubrik		Seriesignum
Volymnummer	Tid	Anmärkning
		<p>- Träd</p> <p>Ask nr 19 (11 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Berggrundskarta över Yxhultstrakten 1941 - Den mindre kärrhökens ungar vid Kvismaren - Fiskgjuse i boet i en talltopp - Naturbilder <p>Ask nr 20: (8 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Blommande guckusko i Vikers socken - Tall vid Toftsens strand - T.angustissimum Lindb. fil - Fåglar - Insekter - Ormbunkssnår <p>Ask nr 21: (14 st)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laxens uppgång i svenska vattendrag - Vitsippor - Kirskål (Segopodium podagraria L) - Pestkråpsrugg - Skråp (Petasites ovatus Hill) - Lövsnår med askar - Hagtorn med mera i Djursholm - Tätt lövsnår med bland annat hägg och getapel i Stora Värtan - Insekter - Blå kärrhöks shanne vid Kvismaren - Natur- och fågelbilder - Folk på utflykt

Serierubrik		Seriesignum
Pressklipp		L1
Serieanmärkning		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
-	1923-1960	Ingår i volym F1:1. N T 2/5 1923, 3/4 1923. N A 1923, 28/2 1924. Ö D 28/2 1924, 28/12 1925. N A 29/1 1927 Ö K 15/5 1935 N A 10/3 1950, 5/5 1959, mars 1960

Serierubrik		Seriesignum
Trycksaker		Ö1
Serieanmärkning		
Serien i arkivkartong.		
Volymnummer	Tid	Anmärkning
1	1871-1955	<ul style="list-style-type: none"> - Sveriges Geologiska undersökning av Otto Gumaelius och David Hummel. 4 häften 1871 - 1875. - "Förteckning å Svenska Nationalparker samt å Fridlysta Naturminnesmärken". 1 häfte 1938. - Örebro Läns Naturskyddsförenings årsskrift 1930. - Örebro Läns Naturskyddsförenings årsskrift 1932. - Örebro Läns Naturskyddsförenings årsskrift 1936. - Örebro Läns Naturskyddsförenings årsskrift 1943. - Örebro Läns Naturskyddsförenings årsskrift 1955.
2	1969-1975	<ul style="list-style-type: none"> - "Vegetationsstudier på två Hjälmåröar, bildade vid sjösänkningen 1882" av Tomas Öberg, Uppsala maj 1969; "Besökare i Tiveden sommaren 1970" av Bernt Johansson (Tivedskommittén), Örebro februari 1973. Tivedskommitténs slutrapport 1974. "Hjälmaren, plan för naturvård och friluftsliv" av Hjälmarekommittén, Örebro maj 1975.